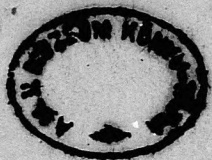

2369

Kezdeti példány
Hírlapok 3. 15. 50. 51. szám

PROTESTÁNS HETILAP

1880.

M. N. MUSEUM KÖNYVTÁRA
Hírlap-Könyvtár
Növekednapló
1901. év. 914. sz.

II-ik ÉVFOLYAM.

110

FELELŐS SZERKESZTŐ és KIADÓ-TULAJDONOS: JOÓ ISTVÁN.

FŐMUNKATÁRSÁK:

TÓTH SÁMUEL és BÉKÉSI GYULA,

DEBRECZEN,

NYOMATOTT KUTASI IMRE KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.

1880.

ced.

TARTALOMJEGYZÉKE

a „PROTESTÁNS HETILAP“ 1880-dik évi folyamának.

I.

CZIKKEK és ÉRTEKEZÉSEK.

1879. Tóth S. muel 1, 9, 17.
 A béke küszöbén. Bierbrunner Gusztáv 389.
 A domesztikáról. Zsigmond Sándor 111, 119, 128, 136, 154, 163, 171, 176, 184, 280, 286.
 Az egyetemes conventból intézett feliratok. 18, 33, 43, 58, 69.
 Az ág. hitv. ev. egyetemes egyház kérvénye a képviselőházhoz. 167, 175.
 Aggódás. Kesergő Jeremiás. 350.
 A gyakorlati lelkészképzésről. dr. 425.
 A gymn. új tanterv ügyében. Gergely Károly. 62.
 A holt idényben —s—s. 259.
 A h. h. ev. egyház főgondnokainak és superintendenseinek kérvénye a képviselőházhoz b. Vay Miklós. 141.
 Ajánló szó. Balogh Ferencz. 431.
 A jövő lelkészei s gyülekezetei érdekében. s. 357.
 A kinek füle van a hallásra hallja. Joó I. 409.
 A lelkészképzés kérdéséhez. Görömbei P. 373.
 A magyarországi protestánsok dicsérete a Religióban. Ecclesiasticus. 207.
 A magyar ref. egyház a váluton. Balogh Ferencz. 275, 283, 291.
 A mező-turi ref. gymn. tanárkar véleménye. 76, 86.
 A népiskolai iskolaszékek szervezete a tiszántúli egyház kerületben. 2, 11.
 A néptanítók tovább képzéséről. Dóczy Imre 154.
 A szó hatalma. Bierbrunner G. 125.
 A tanügyi bizottság véleménye a népiskolai tankönyvek előállítására nézve. 19, 44, 50, 59.
 A tanárképzés reformja. 272.
 Átmeneti korszak. Bierbrunner G. 233, 243.
 Audiatur et altera pars. Egy heves n.-kunsági lelkész. 366.
 A vallásos ábránd korlátai Bierbrunner G. 183.
 A vasárnap kérdése nálunk és a lordok házában. Könyves János. 184.
 Bókot bókért. Bierbrunner G. 397.
 Bucsuszó. Joó István. 413.
 Czáfolat. Gondócs Benedek. 418.
 Dunántúli ref. egyházkerület kérvénye a képviselőházhoz. Pap Gábor. 160.
 Dunántúli ref. egyházkerület módosítványa a gymn. és reáliskolákra vonatkozólag. 169, 191.
 Egy apa panasza.... Nagy S. 41.
 Egyetemi ügy. Hungarus. 405, 415.
 Egy gyűlést megnyitó beszédnek egy része. 220, 226.
 Egyházmegyei gyűlést megnyitó beszéd. Szabó János. 108.
 Egy körtünet egyházi életünk organismusában. Egy lelkész. 344.
 Elnöki beszéd. Révész Bálint. 251.
 Előfizetési felhívás. Tóth Sámuel. 413.
 Első megemlékezés. Joó István. 116.
 Esprit de corps. Bierbrunner G. 217, 225.
 Észrevételek a „Párszó stb.“ czikkre. Dóczy Imre. 122.
 Észrevételek. Szabó János. 122.
 Falusi levelek. S—s. 6, 14, 21, 61, 70, 95, 103, 113, 209, 203, 228, 235, 262, 363, 367, 409.
 Feleletek az aradvidéki tanító egyletnek. Nagy S. 118, 127.

- Felsőszabolcsi egyházmegye véleménye. Görömbei P. 109.
 Figyelmezés. Sipos Károly. 139.
 Fogjunk a tethhez. Fejes I. 73, 81, 91, 99.
 Fontos intézés. Bierbrunner G. 267, 279.
 Fraus pia. Bierbrunner G. 299.
 Gyámintézeteink s az életbiztosító társaságok Zs. S. 85.
 Hódmező-vásárhelyi gymn. tanárkarnak véleménye. 177, 187.
 Hódolatok. Bierbrunner G. 69, 75.
 Igénytelen vélemény a depr. főiskolában a hittanszak erősítésének kérdéséhez. 199.
 Igénytelen vélemény a törvényhozásnál előállani szokott többség és kisebbség viszonya felett 380.
 Jogtudományi Közlönyből. Körösi Sándor. 416.
 Kecskeméti ref. egyháztanács felterjesztése a jogakadémia ügyében. 294.
 Kéretlen tanács. Békési Gyula. 319, 327, 335, 343.
 Kinek van már joga a megválasztott lelkészt hivatalában megerősíteni? Ecclesiasticus. 381.
 Komoly szavak komoly ügyben. 307, 325, 333.
 Lelkésztanítói állás. Rácz Károly. 375, 385.
 Már az csakugyan pusztulás és romlás. Nagy S. 39.
 Más hitfelekezetbe áttérést szabályozó törvények magyarázata. Körösi Sándor. 391.
 Mea culpa, mea maxima culpa. Jóna Gy. 349, 365, 392.
 Meddig áll még a mi egyházunk hajója. Joó István. 49.
 Még egy kéretlen szó. Békési Gy. 408, 429.
 Miért vagyunk mi protestánsok? Bierbrunner G. 25, 33.
 Nehány őszinte szó a középiskolai felügyelő tanács érdekében. Homolya István. 301.
 Őszinte s tiszteletteljes válasz. Joó István. 133.
 Pár szó a tanítók tova képzéséről. Stiglicz A. 94.
 Pro domo sua. Bierbrunner G. 341.
 Pusztulunk veszünk. Nagy Sándor.
 Segélyre hívás. Szerkesztő. 10.
 Sérelmes tartalmu §-ok a középtanodákra vonatkozó miniszteri törvényjavaslatból. 145.
 Szatmári ref. egyház véleménye a közoktatási szabályzatra. 135, 155, 162.
 Szent napok befolyása alatt. Bierbrunner. G. 423.
 Szerecsen mosdatása. Joó István. 263, 270.
 Temetési szertartásaink. Szerk. 41, 57, 65, 84, 93, 101.
 Törvényjavaslat a gymn. és reál iskolai oktatásról. Tóth Sámuel. 108, 115, 149, 160.
 Tiszáninneni egyházkerület kérvénye a képviselőházhoz. 151.
 Tünődések. Joó István. 193, 202, 219, 235, 244, 252, 260, 268.
 Üdvözlötünk a conventhez a zsinatért. Joó I. 317.
 Vallás az iskolában. Nagy Imre. 208, 218.
 Zsinat-e vagy konvent. Fejes István 285, 293.

II.

I R O D A L O M.

Könyvismertetések.

- A magyar prot. egyháztörténelem megírása ügyében tett lépések. Veridicus. 15.
 A vasárnap és a mi saját érdekeink. B. F. 230, 242.
 Bibliamagyarázatok a szószeiken. Csiky Lajos 370, 387, 394, 403, 420.
 Dunántúli ref. egyház jegyzőkönyve. Csiky Lajos 71.

Egyetemes alkotmány isme. Egy tanár 180.
 Geschichte des Evangeliums in Ungarn. B. F. 149, 256.
 Laki D. Vallástörténet. Sz. F. 104.
 Lapszemle. 215, 257, 297, 339.
 Olvasókönyv a tanítóképző intézetek számára. 316, 323.
 Tiszántuli tanáregyesület évkönyve. Orosz István 211, 223.
 Beküldött és megjelent könyvek és füzetek 8, 23, 48,
 56, 64, 80, 106, 156, 182, 206, 216, 224, 242, 250, 258,
 274, 281, 282, 290, 298, 305, 306, 316, 340, 356, 372, 422.

III.

T Á R C Z A.

A londoni vallásos tractatusokat terjesztő társulat és
 mi magyarok. Csiky Lajos. 280, 288, 296, 303.
 Antiszemita mozgalom Németországban. Joó István. 401.
 A türelmetlenség rut példája. H. Sáfrány Péter. 359.
 A vasárnap nyugalma és megszentelése. Könyves
 János. 308.
 Birói pácza. Nagy Sándor. 336.

IV.

L E V E L E K.

A miniszter gymn. tanterve 26, 36.
 Edinburgi levél. Sage Emil 77.
 Levél a szerkesztőhöz I. S. 54.
 Levél a szerkesztőhöz. Rác Károly 305.
 Levél a szerkesztőhöz. Egy laikus 351.
 Levél a szerkesztőhöz. Békésmegyei 379.
 Nyílt levél Gergely Károlyhoz. Kovács Imre 97.
 Nyílt levél. Tasnádi István 371.
 Papp Gábor dunántuli püspök levele 409.
 Rövid válasz J. S. urnak. Joó István 55.
 Részletes válasz egy lelkész urnak Anonymus. 362.
 Sáros-Patak. Bodroghparti 21.
 Válasz a Religiónak 30.
 Válasz a Magyar Államnak Segesvári József 52
 Válasz Veréczy Lajos 88.
 Viszonválasz Stiglicz Albert 236, 253.

V.

B E L F Ö L D.

Az aradi lelkészikör gyűlése. 354.
 A 22,065. számú miniszteri rendelethez. Sipos Ká-
 roly. 346.
 Békésbányai egyházmegyei lelkészi értekezlet. 368.
 Budapesti tanárképzés. 20.
 Egy prot. iskola külső kormányzása. 46.
 Igénytelen észrevételek a Turgonyi Lajos ügyében
 megjelent cikkekre. 376.
 Jelentés a szegedi ref. egyházzól. Varga Pál. 265.
 Kérdő pontok. Papp G. 281.
 Mező-Tur 1880. Nov. 16. Egy presbiter 397.
 Miniszteri intézkedés. 237.
 Nagybányai ref. egyházmegyéből. X. 121.
 Nagyszalontai ref. egyházmegyéből. Nagy S. 29.
 Nagyszalontai ref. egyházmegye közgyűlése. 130.
 Nehány szó a m.-turi lelkészválasztási ügyben. Egy
 másik lelkész. 360.
 Népnevelési egyletek 188.
 Nyílt köszönet az árviz által elpusztult bélzerindi
 egyház részéről. 155
 Presbiteri gyűlés canonica visitatio alkalmával. Nagy
 Sándor. 194.

Szerény emlékeztetés. Láng Adolf. 20.
 Szózat a debreczeni ref. egyház tagjaihoz. 204.
 Templommegnyitási ünnepély Vetésben. Szamospart 338.
 Tiszáninneni egyház ker. közgyűléséről. 164, 171, 239.
 Tiszántuli ref. egyház ker. közérdekű tárgyai 131,
 137, 147, 248, 255, 265.
 Tiszántuli ref. egyház ker. tanügyi bizottsága. 102,
 113, 179.
 Tiszántuli ref. középiskolai tanáregyesület. 3, 12, 32,
 173, 196, 241, 246, 254.
 Tudósítás az egyetemes convent üléseiről. 310, 320, 328.
 Tudósítás a bányakerületi ev. egyház ker. közgyűl-
 séről. a + b. 352.
 Tudósítás a magyar ref. egyház egyetemes tanügyi
 bizottságának tanácskozásairól. 219, 229, 238, 245.
 Veszprémi egyházmegye véleménye 305.

VI

K Ü L F Ö L D.

Az evangelicus szövetség. Csiky Lajos 22.
 A Gusztáv Adolf egylet gyűlése Karlsruhében. Láng
 Adolf. 322.
 A nép képzésére irányult mozgalmak Görögország-
 ban. 315.
 A philadelphiai presbiteri gyűlés 386.
 Kultur harc —s —s. 230.
 Leó pápa Guilbert párizsi érsekhez. 386.
 Lichtenberger tanár prot. theol. facultás megnyitásakor
 tartott beszéde. Nagy Imre. 7.
 Nemzetközi paedagogiai congressus Brüsszelben. 378.
 Tanfelügyelők s tanítóképezdei tanárok képzése
 Franciaországban. A „N. L.” után. 355.

VII

ÉLET és GYÁSZRAJZOK.

Balla László. 210.
 C-omor János. Nagy Imre 355.
 Kovács Mózes. Sipos Károly. 195.
 Mihály Károly 211.
 Papp Miklós. Kósa Ede. 31.
 Idősb Sipos János. Hajdu Elek. 370.
 Szabó Ferencz. 430.
 Szénási Csillagh Sámuel. 148.
 Tóth Mihály hittanár életrajza. B F. 5.

VII.

HALÁLOZÁSOK.

Balajti János. 356.
 Borsányi Bors János. 80.
 Csengeri Antal. 242.
 Glotz Henrik. 206.
 Glotz Konstantina. 206.
 Görög István. 140.
 Juhasz Bénéámin. 98.
 Kovács János. 80.
 Nemes Bénéámin. 40.
 Papp Lajos. 181.
 Szénási Csillag Sámuel. 124.
 Sipos János. 356.

IX.

RÖVID KÖZLEMÉNYEK.

a) Vallás és egyház.

- A bihari egyházmegyében. 340.
 A boldogságos szűz tisztelete. 395.
 A depr. ref. egyházmegye. 347.
 Az erdélyi ref. egyh. ker. közgyűlése 189.
 Az első eset. 422.
 A francia szenatus. 89, 98.
 A hódmező-vásárhelyi egyház. 388.
 A konvent. 324.
 A központi prot. társulat. 42.
 A magyar püspöki kar. 316.
 A marseillesi tanács határozata. 32.
 A mezőturi ref. egyház. 412.
 A nazarénusok. 316.
 Angliából. 266.
 A p -ujlaki ref. egyház. 206.
 A pópák és a biblia. 24.
 A szatmári ref. egyházmegye. 348.
 A tiszáninneni ref. egyh. kerület. 224.
 A vallás és tanulmányi alap. 332, 380.
 A vallásszabadság. 411.
 Debr. ref. egyházmegyei közgyűlés. 181.
 Decsányi pátriárcha. 24.
 Érdekes indítvány. 132.
 Ermelléki egyházmegye. 332.
 Felhívás a presbyteriumok gyűlésére. 46.
 Franciaországban. 32.
 Köszönő nyilatkozat. 89.
 Leó pápa. 364.
 Második eset. 422.
 Mező-Turon. 348.
 Mexicói zavargás. 32.
 Mire nem viszi az embereket a gyűlölet. 32.
 Orgona felavatás Szalacson. 207.
 Orgona szentelés Szeghalmon. 412.
 Örményországi ref. egyház. 216.
 Pápai encyclica. 90.
 Párber fizetés Nyitrában. 398.
 Péter apostol kézírata. 114.
 Püspöki conferentia. 339.
 Püspöki látogatás. 281.
 Püspök § Németországban. 232.
 Protestantismus terjedése Franciaországban. 340.
 Rövid feleletek a Religiónak 56, 148, 380.
 Scótiából. 274.
 Szabad egyház szabad államban. 216.
 Szalontai egyházmegyéből. 208.
 Szentesi papválasztás. 404.
 Tisza Kálmán jubileuma. 273.
 Új unitárius egyház. 276.
 Vasárnapügy. 216.
 Véleményszabadság. 422.
 Viszály Belgiumban. 395.
 Zombory egyházi beszédei. 274.

b) Iskola-oktatás ügy.

- A harmadik egyetem. 241, 289.
 A j.-n.-kun szolnoki egyházmegye tanító testülete. 326.
 A közoktatási miniszter rendelete. 16.
 Alapítvány a depr. egyetem növendékei számára. 432.
 A prot. tanárképzés-ről gondolkodók figyelmébe. 55.

- A Religió reformja. 24.
 Ausztria tanügyi statisztikája. 21.
 Az egyetemes tanító gyűlés. 182.
 Az orosz új közokt. ügyi miniszter. 242.
 Az országos tanár egyesület gyűlése. 264.
 A N. Enyedi ref. főiskola. 372.
 Budapesti egyetem százados évfordulója. 166.
 Debreczeni iskola 8, 23, 106, 166, 198, 206, 266, 290, 306, 404, 412.
 Iskolai takarékpénztár. 124.
 Jules Ferry programja. 190, 258.
 „Magyar állam“ okoskodása. 281.
 Pályázat a Nagy József ösztöndíjra. 78.
 Sáros-pataki isk. muzeuma. 214.
 Szabad ref. egyetem Amsterdamban. 232.
 Sáros-pataki tanárkar véleménye. 140.
 Tanfelügyelők képesítése. 372.

V E G Y E S.

- A beteg Isten. 232.
 A czár nem is ember 32.
 A debreczeni tanárok újévi üdvözlőleve Révész B.-nál 8.
 A felső baranyai papság. 395.
 A „Kölnische Zeitung“ 364.
 A magyar nyelv érdekében. 40.
 A magyarországi alapítványok. 123.
 A magyar rk. és gk. püspökök értekezlete. 432.
 A németországi zsidó kérdés. 405.
 Antiszemita népgyűlés Berlinben. 432.
 A papok és apácák száma Magyarországon. 8.
 A prot. theologiai könyvtár előfizetői. 166, 174, 182, 198, 282, 298.
 A selyem tenyésztés érdekében. 124.
 A testvéries egyetértés szép példája. 206.
 A vasárnap első száma. 306.
 A vasárnapi munka. 224.
 Botrányos eset. 48.
 Bradlough képviselő esete. 216.
 Csodák és jelek Irhonban. 98.
 Du Mont püspök esete. 190, 198.
 Egy japáni hercegnő temetése. 232.
 Egy kis statisztika. 242.
 Emlékeztetés. 258.
 Eskütagadó magyar követek. 258.
 Felhívás 10 éves találkozásra. 198.
 Franciaországban. 364. 432.
 Francia szerzet-rendek. 306.
 Halottak napja Miskolczon. 372.
 Husz évre összejövetel. 281.
 Jézsuiták Franciaországban. 223.
 József bolgár exarcha. 432.
 Kisujszállási iskola. 79.
 Lónyay Béla. 396.
 Luther és a házi ipar. 8.
 Munkácsi egyházmegyei g. ka. h. püspök. 56.
 Nagybecsü kézirat. 98.
 Nagy Károly költeményei. 89.
 Nazarénusok. 80.
 Nazarénus keresztelek. 198.
 Nazarénusok M.-Berényben. 372.
 Népnevelési egyletek. 181.
 Népszámlálási ügy. 282.
 Nyilatkozat. 106.
 Socialista mozgalom. 242.
 Spanyolországi pápai nuntius. 206.
 Tály. 404.
 Tarczy L. 50-es évfordulója. 332, 364, 380.
 Tul korai buzgólkodás. 166.

X.

A D A K O Z Á S.

Nyiri Péter emlékére. 8, 23, 31, 40, 55, 64, 79, 123, 148.

Az árvíz által károsult egyházak részére. 23, 31, 40, 48, 55, 63, 72, 78, 79, 123, 148, 173, 197, 266.

A némethoni Gusztáv-Adolf egyletre. 89.

XI.

PÁLYÁZATI HIRDETÉSEK.

Kisujszállási tanítóóság. 190.

Csurgói tanári állomás. 250, 258, 266.

Szentesi segédtanítói állomás. 282, 290.

Fehérgyarmati s. lelkészi állomás. 298.

Sárospataki ref. leánynevelőintézeti tanítónői állomás. 306.

A tiszántuli ref. középiskolai tanáregyesület által kitűzött pályakérdés. 232.

Körös-ladányi rectori állomás. 348.

PROTESTÁNS HETILAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

Megjelen minden hét-n egyszer szombaton egy iven. — Előfizetési ár egy évre 6 frt, félévre 3 frt. — Az osztrák-magyar monarchián kívül eső országokba egy évre 7 frt. — Egyes szám ára 12 kr. — Hirdetések díjja száz szóig 1 frt; kétszáz szóig 2 frt; a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr.; harmadiknál 70 kr.; bélyegdíj mindenik hirdetésnél külön-külön 30 kr. Melléklési díj minden száz darabtól 1 frt 50 kr. A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Nagy Péterfia-utca 961. sz. intézendők.

1879.

Ismét egy évvel lett gazdagabb a magyar reformált egyház története. De vajjon növekedést és erősbülést eredményezett-e a lefolyt esztendő? igazolja-e az, hogy ez egyház magasztos feladatát: az isten országának terjesztését öntudatosan és hiven teljesítette? Tekintsünk vissza, csoportosítsuk az eredményeket, hogy ítéletünk okadatolt és biztos lehessen; lássuk, hogy mit tettünk és mit nem; s mik a sürgős teendők.

Egyházunknak életeleme a szabadság és nyilvánosság levén, hatóságainak minden intézkedése, a képviselői rendszer alapján alakuló közgyűlésekben jöhet létre. Ezen közgyűlések közül legfontosabbak a konventi és egyházkerületi gyűlések, a mennyiben az egyetemes ref. egyház érdekei és szükségei felől való tanácskozások ezekben foglalhatnak nagyobb mérvben helyet.

A lefolyt évben tartott egyetemes konvent tanácskozása nem csak azért volt nagy fontosságú, hogy a majdan tartandó alkotmányozó zsinat alakításának és szervezésének szabályzata, és a tanácskozási s ügyrend tervezete megállapított, hanem a vallásosság, az isten országának terjesztését is gondoskodásába vette a konvent. Ily czélből tett intézkedései: először a vasárnap megünneplésének előmozdítása és biztosítása. Fájdalom! szomorú tapasztalat tárgya, hogy a vasárnap illő és komoly megünneplése országszerte csak a ritkább tünemények közé tartozik. A konvent azért első sorban az államkormányt kereste meg, hogy a polgári, közigazgatási és törvénykezési hatóságok körében a vasárnap megünneplése szigoruan foganatosítsassék;*) másfelől az egyházkerületeknek tétetett feladatukká, hogy mindegyik a maga körében és viszonyaihoz képest keresse ki a czélszerű eszközöket és módokat, melyek által a vasárnapnak nem csupán munkaszünetelés alakjában, hanem valóban vallásos értelem-

*) Az e tárgyban a belügyminiszteriumhoz intézett felirat a múlt évi folyam 49. számában volt közölve.

ben vett megszentelése előmozdittassék. Most már az egyházkerületeken és egyházmegyéken áll, hogy e nemes intentio valósulást nyerjen; a nagy-enyedi egyházmegye szép és követésre méltó példával megy elő: a mennyiben az általa e fontos tárgyban kinevezett bizottság működését már megkezdette s azon indítványt terjeszti elő: hogy kérsék fel azon két megyei törvényhatóság, melynek területén a nagy-enyedi egyházmegye fekszik, rendeleti uton megtenni a szükséges intézkedéseket; nevezetesen mondja ki a polgári hatóság: hogy a rendelkezése alatt álló tisztviselők közül egyik is vasárnap hivatali munkára nem kötelezhető; tiltsa meg, hogy vasárnapra a szokott községi gyűléseken kívül más hivatalos eljárás (pl. idézések tárgyalások, végrehajtások stb.) tétessék; tiltsa be vasárnap délután templomozás végeztéig a mezei és közhelyeken való munkát, a nyilvános árúhelyek nyitva tartását, mindenféle nyilvános helyen való mulatást. Végül indítványoztatik egy vallás-erkölcsi irányú népies heti lap megindítása, hogy az mintegy szellemi táplálékul szolgáljon a vasárnapot ünneplőknek, lelköket foglalkoztassa és gyönyörködtesse.*)

Másodszor kiterjesztette gondoskodását az egyetemes konvent a *fegyenczek és katonák lelki gondozásának* fontos ügyére. Rámutatott tehát a konvent társadalmi életünk ezen két égető sebére is, melyek a gyógyítást és hűséges gondozást oly nagy mérvben szükségelik. Ugyanis a helyes igazságszolgáltatáshoz nélkülözhetlenül hozzá tartozik a fegyenczek vallásos oktatása; a büntetettben is embert kell látnunk s a büntetésnek egyik czélja a javítás eszméje levén, a fogházaknak javítóintézeteknek kell lenniök s ezt csak az által érhetik el, ha a fegyenczek vallás-erkölcsi nevelésben részesülnek, lelki világuk lekipásztori gondoskodással nemesbítettik és ápoltatik. Fájdalom, e nemes cél elérése tekintetben igen keveset tesz az államhatalom, úgy, hogy

*) Egyházi és iskolai szemle 1879. évi folyam 51. szám.

több helyen minden lelki gondozás nélkül, elhagyott állapotban vannak a fegyenczek; más helyeken ha részesülnek is bizonyos lelkipásztori gondozásban, a nem csekély fáradsággal s nem ritkán költségekkel is együtt járó lelkészi szolgálatokat teljesítők nincsenek kellőleg méltányolva és megbecsülve. — Mert vajjon minő eljárásra mutat az, midőn az államhatalom a fegyenczek közül lelkészi szolgálatokat végző lelkipásztorok díjazását kénye kedve szerint elvonja vagy alább szállítja, a mint az épen a lefolyt évben is történt, a midőn nevezetesen az igazságügyi miniszter máj. 29-ről 14,221. sz. a. kiadta azon rendeletét, hogy miután a vallás-erkölcsi oktatás alapösszege ez időszertint nem több mint 4168 frt, ezen összeg a lelkészek és tanítóknak az év elejétől júniusig teljesített szolgálatai díjazására fog fordíthatni előbbi illetményeiknek megfelelő arányban, a 7 hónapra pedig az előbb rendszeresített félévi összegnek csak két harmada fog kiutalványoztatni. A konvent egy kimutatást készítette az egész országra nézve, hogy mily mérvben áll a fogházakban a lelki gondozás ügye s a kép, melyet abból magunknak alkothatunk, nagyon szomorító és leverő. Mert mit szóljunk ahoz például: a szombathelyi megyei fogházban levő ref. vallású rabok lelkigondozását az egyházas-radóczyi lelkész vezette 1873-ig s ezért a megyei pénztárból 80 frttal jutalmaztatott. Az 1873. év elején a nevezett lelkész eltiltatott a további látogatástól és a szombathelyi ágostai hitv. adminisztrátorra bízott a ref. vallású rabok körül a szolgálat Midőn ezen sérelem ellen felszólalás történt, megengedtetett ugyan a radóczyi lelkésznek a rabok látogatása, de előbbeni 80 frt tiszteletdíja 30 frtra szállított le. — Még sajtószerűbb a zalaegerszegi eset, ugyanis az ottani fogházban a ref. fegyenczeket régi idők óta a barabás-kustyánszegi ref. lelkész látogatta s tiszteletdíja 1848-ig 100 frt volt; azután pedig 1877-ig 40 frtra szállított le. A nevezett évben elhalván a lelkész, utóda 1877. év augusztus havában bement a zalaegerszegi rabok látogatására s a fogház felügyelője kijelentette, hogy meglátogathatja ugyan a ref. fegyenczeket, de tiszteletdíjra em számíthat, mert az eddig fizettetni szokott 40 frt díj csakis a meghalt lelkész személyéhez volt kötve. Ezután természetesen a látogatás elmaradt, mert nem kívánhatni, hogy saját költségén teljesítse azt az illető lelkipásztor. stb. stb.)* Sok példát idézhetnénk még, a melyek nagyon elszomorítóak.

*) A fegyenczek és katonák lelki gondozása tárgyában a konvent által készített feliratokat mihelyt terünk engedi közölni fogjuk. Szerk.

A katonák lelki gondozása is, hasonlólag mostohán van az államhatalom által felkarolva. — Így történik aztán, hogy igen gyakran a külső rend emberei a belső rendet nem ismerik, s midőn a parancsszó nem hangzik fülökbe, még nagyobb erővel átadják magukat a szilajságnak és szenvedélyeknek, a mit igazol azon körülmény is, hogy nagyon sokszor a szabadságot katonák a féktelenségnek, kicsapongásoknak kovászát viszik magukkal haza a kisebb községekbe. A jó katonának nem csak a hadi gyakorlatokra kell kiművelve lenni, hanem nemes érzület, igazi vallásosság is tartozik őt jellemezni. Az egyetemes konvent e tárgyban is felemelte kérés és figyelmeztető szavát; az államhatalomnak meg kell azt hallgatni, ha az ország igazi érdekeit ismeri és méltányolja.

Harmadszor egy *egyetemes missiói-társulat* alakítása is elvileg elfogadtatott, a kivitelre nézve javaslat készítésével egy bizottság neveztetett ki. Valójában itt az ideje, hogy e téren is induljon meg a működés, mert eddig is sokat mulasztottunk már.

Tóth Sámuel.

(Folyt. köv.)

A népiskolai iskolaszékek és egyházmegyei népisk. tanügyi bizottságok szervezete a tiszántúli hely. hitv. egyházkerületben.

(Folytatás.)

B) *Egyházmegyei tanügyi bizottság.*

I. Az egyházmegyei tanügyi bizottság szervezete.

Az egyházmegyei tanügyi bizottság áll 12 tagból, melynek tagjai az esperesen kívül a lelkészi karból és a világiak közül 8, a tanítók köréből pedig 3 választandó. Ha az egyházmegye területe igen nagy, a tanügyi bizottság tagjainak száma 20-ra emelkedhetik és ez esetben a lelkészek és világiak száma 16, a tanítóké 4. Elnöke az esperes, alelnökét, ki az esperest akadályoztatása esetén helyettesíti, a jegyzőt, valamint a bizottság többi tagjait az egyházmegyei közgyűlés 3 évre választja.

II. A hivatalnokok hatásköre.

a) Az esperes, mint elnök hívja össze a rendes vagy szükséghez képest tartandó rendkívüli tanügyi bizottsági üléseket, a tárgyalás alá kerülő ügyeket előre kijelöli és meghívójában közli a tagokkal; a tárgyalás menetét vezeti, a határozatot kimondja; nyilván tartja a hely nélkül maradt vagy tanítóságra alkalmazható egyének neveit és tartózkodási helyeit, hogy helyettes vagy ideiglenes tanítóra levén szükség, haladék nélkül intézkedhessék; a tanítók vagy iskolaszékek ellenében felmerült panasz vagy vádeseiben vizsgálatot tart vagy tartat; canonica visitáció alkalmával tanügyi bizottsági tagtársával együtt megvizsgálja a gyermekek előhaladását, az iskolai épületeket, bútorokat, tanszereket leltár szerint, a ta-

nitői lakot, a mulasztási naplót, átolvassa az iskolaszék jegyzőkönyvét és ha valami mulasztásnak vagy hibának jön nyomára a jegyzéket, valamint minden elnökileg elintézett ügyet a legközelebbi tanügyi bizottsági gyűlés elé terjeszti; a jegyző által hozzá beterjesztett évi kimutatást az egyházkerületi tanügyi bizottsághoz elküldi. Akadályoztatása esetében magát az alelnökkel helyettesített.

b) A jegyző az ülések jegyzőkönyvét tisztán és pontosan vezeti, az irományokat hűen megőrzi, a kiadványokat kiírja, aláírja és az elnök által aláírva kiadja; tanulmányozza és előterjeszti a tárgyalás alá kerülő ügyeket, azért az ügyiratok az elnökség által legalább is három héttel a gyűlés előtt hozzá tételnek át az ügyek nemét és az iratok számát tartalmazó jegyzékkel együtt; a fontosabb tárgyakra nézve előre véleményt készít és azt előterjeszti és ha az el nem fogadtatik, a gyűlés megállapodása értelmében újat készít; évenként egyszer a tanév végén az egész egyházmegye iskolaügyét és ennek mozzanatait hiven feltünteti; kimutatást készít azon okmányok alapján, melyek az egyes iskolaszékektől, egyháztanácsoktól beérkezve az esperes vagy alelnök által hozzá át-tétettek, és ha ezek az ügy teljes felvilágosítására nem elegendők, az elnökség útján az egyes iskolaszékekhez kérdést intéz e hiányok kipótlása és a hiányzó adatok beküldése végett; e kimutatást két példányban az egyházmegye illetőleg esperes és saját használatára készíti el; ugyan ily kimutatást készít és terjeszt az egyházmegye összes tanügyi állapotáról az egyházkerületi népiskolai tanügyi bizottsághoz elküldés végett az elnökhöz; az egyházkerületi közgyűlés által megállapított rovatos íveket az egyházkerületi népiskolai tanügyi bizottságnak esperesi uton érkezett megkeresésére az ugyanaz által készített utasítások értelmében lelkiismeretesen kidolgozza, a kívánt kérdésekre megfelel és e dolgozatot a tanügyi bizottság közbejötté nélkül esperesi uton felterjeszti.

III. Az iskolák látogatása.

Az egyházmegyei tanügyi bizottság nemcsak a beterjesztett adatokból és jelentésekből értesül az egyházmegyei iskolák és oktatásügy állapotáról, hanem tagjai által közvetlenül is igyekezik tapasztalatot szerezni. Elnöke az esperes, a canonica visitáció alkalmával kiterjeszti ugyan figyelmét minden iskolaügyi tárgyra, mozzanatra és működésre, de csak egyszer egy évben; hogy a látogatás többször is lehetővé tétessék és a tanügyi bizottság más tagjának is módja és alkalmá lehessen személyes tapasztalatot szerezni: az egész egyházmegye iskolai, illetőleg egyházközségei körökre osztatnak úgy, hogy a tanügyi bizottság tagjainak lakóhelye körül levő egyházközségek iskoláinak meglátogatása az illető bizottsági tag feladata leendő, ki figyelmét épen úgy kiterjeszti minden iskolai ügyre, mint az esperes a canonica visitáció alkalmával. A körök megállítása a tanügyi bizottsági tagok lakhelyétől függvén, a tanügyi bizottságok alakuló gyűlésének egyik fő tárgya e körök megalkotása és oly intézkedés meghozatala, hogy az iskolák meglátogatása a tanügyi bizottság tagjai által a tanév folyamán legalább is kétszer lehetővé tétessék és biztosítottassék.

(Vége köv.)

A tiszántúli ref. középiskolai tanáregyesület bizottság tagjaihoz.

Egyesületünk ez évi közgyűlése 35. sz. a. határozatában kötelességévé tette a központi bizottságnak, hogy a állam közvetlen felügyelete alatt álló gymnáziumok számára² kiadott új tantervet vegye tüzetes vizsgálat alá, **tegye meg^a** azokra a maga észrevételeit, s munkálata behatóbb tárgyalása végett hívja össze a bizottság vidéki tagjait is, hogy így az egyesületnek e fontos ügyben nyilvánítandó véleménye figyelembe vételre számíthatólag megállapíthatassék; a közgyűlésen jelenlevő egyesületi tagokat pedig felkérte, hogy többi tanártársaikkal egyetértve, igyekezzenek az új tantervről magoknak megállapított nézeteket szerezni és ezeket a bizottság központi tagjaival közölni.

A központi bizottság ebbeli kötelességének megfelelői igyekezett. De a gyűlés összehívását többféle körülmény gátolta. Ugyanis a szünetidő alatti gyűléstartás több illetékes tag távolléte miatt nem látszott czélra vezetőknek. Azután jött az egyházkerületi közgyűlés, melynek határozataiból tájékozást reméltünk nyerni e tárgyban is. Majd megjelent a Molnár Aladár közoktatásügyi javaslata, következett az egyetemes konvent gyűlése s e gyűlésen már kimondatott az egyetemes tanügyi bizottság összehívása, a mi november végén meg is történt. Ezek mind arra indítottak bennünket, hogy mivel a jelen iskolai évre úgy is csak régi tantervünk-nél kell megmaradnunk, ne siessünk véleményünk közzétételével, midőn arra lehet kilátás, hogy ref. egyházunk legtekintélyesebb testületeinek nyilatkozatait is meghallhatjuk a nélkül, hogy az ügyet késleltetnők. Most azonban, midőn az egyházkerületek már a konvent és egyetemes tanügyi bizottság javaslatainak tárgyalására vannak felhiva, s midőn ez egyházi főbb hatóságok következő gyűléseitől már tantervünk határozott megállapítását várhatjuk: nagyon elérkezett az idő, hogy véleményünket nyilvánítani s annak tőlünk kitelhetőleg érvényt szerezni igyekezzünk.

Felkérjük azért az egyesületi bizottság tagjait s általában a vidéki tanártársakat, szíveskedjenek a központi bizottság alább közlendő észrevételeit szíves figyelmökre méltatni, a miniszteri új tantervvel összehasonlítani, s azokra és becses belátásuk szerint a tanterv egyéb részleteire is véleményöket egész őszintén és szabadon elmondani, velünk közölni, és egyuttal azt is kijelenteni: kívánják és minden áron szükségesnek tartják-e, hogy az egész bizottsági gyűlés összehívassék, vagy talán megnyugosznak abban is, hogy a központi bizottság a beérkezendő nyilatkozatokhoz képest állítsa össze egyesületünknek a tanterv ügyében nyilvánítandó véleményét?

A központi bizottság észrevételei röviden összefoglalva, e következők:

1. Általánosságban azon vezérelvet kívánjuk szem előtt tartani, hogy mind összes magyar hazai tanügyünk, mind prot. egyházi és iskolai autonomiánk tekintélye, mind a tanintézeteinkben nevelt ifju nemzedék érdekéből arra kell lehetőleg közreműködnünk, hogy az egynemű tanintézetek közt oly rég óta közóhajtás tárgyát képező összhangzatot lehetőleg elősegítsük, s egy vagy más mellékes tekintetből ne tegyünk semmi oly intézkedést, mely tanítványaink bizonyítványainak értékét az állami gymnáziumok előtt csak némi részben is csökkenthetné, s az egyik tanintézetből a másikba való átlépést az ezt tenni szándékozóra nézve nehezíthetné. Annál fogva az állami új tantervnek mindazon részét, mely nemzeti és felekezeti érdekeinkkel s tanügyi irányelveinkkel nem ellenkezik, el kell fogadnunk még akkor is, ha talán eddigi gyakorlatunkkal, különleges viszonyainkkal, egyik vagy másik iskolánk helyi érdekeivel s épen mindnyájunk véleményével nem hangzanék egészen össze. „A particularis tekinteteknek el kell tűnni, midőn magasabb érdek forog kockán.“*) — A konventi bizottság tanügyi javaslata határozottan kimondja ezt, s mi készek va-

*) Molnár Aladár javaslata. 61. l.

gyünk jelmondatunkul fogadni el, annyival inkább, mert e téren nem is jönnek e különféle érdekek oly szembetűnő összeütközésbe, mint az iskolai szervezet egyéb ágainál.

Az állami új tantervvel szemben ugyanis azon szerencsés helyzetben vagyunk, hogy azt határozottan a mi általunk eddig követett, magyar nemzeti alapon álló, s kiválóan humán irányu tantervekhez hajlónak látjuk, s általában el kell ismernünk, hogy a gymnáziumi képzés fő célját, az általános műveltség és tudományos előkészület megszerzését sokkal biztosabban elérhetővé teszi, mint a realismereteknek túlsúlyba hozatalára célzó s ez által a magasabb eszményi iránynak a hasznosságát érdekeket felibe emelő, eddigi állami tantervek.

Sok tekintetből helyeseljük e tantervnek azt az irányzatát is, hogy az eddigi kettős tanfolyamú al- és fel-gymnáziumi rendszerrel szakítva, a gymnáziumot egy egységes tanfolyamú intézetté teszi, és arra törekszik, hogy „a növendék fejlődéséhez mért tananyag egymásutánjában oly folytonosság létesüljön mely az egyszer megszerzett ismeretet nem hagyja többé vesztegelni, hanem alapul tekintve azt a tovább haladásban, alkalmoszerűen fel tudja használni.” E tekintetben csakis a természettanra és magyar történelemre nézve óhajtanánk némi kivételt tenni; de erről alább, a részletek közt szólunk. Itt még csak annyit említünk meg, hogy jövőre megállapítandó tantervünk fő kellékül azt óhajtanók tekintetni, hogy gymnáziumi osztályaink egyikében se nyujtsunk kevesebb képzést, mint az állami tanintézetek, de többet akarva nyujtani, annyi anyagot se öleljünk fel, hogy tanulóinkat tanórákkal vagy tanulni valókkal túl terheljük.

2. A részletekre térve által, sorravesszük a tantárgyakat, s mindeniknél csakis ott és annyiban teszünk észrevételt, a hol és a mennyiben lényegesebb módosításokat ajánlunk, bővebb okadatolásokra vagy stiláris és kisebb szerű eltérésekre térszűke miatt nem ereszkedve ki.

I. *Vallásstan.* E ránk nézve nemcsak hitfelekezeti és egyház-szervezeti szempontból, hanem szív- és jellemképző hatásánál fogva is kiváló fontosságú tárgyra, az állami tantervtől eltérőleg, minden osztályban 2—2 órát kívánunk hetenként fordíttatni, annyival inkább, mert nálunk a vallástani tárgyak közt egyik kiváló helyet az egyháztörténelem foglalja el, mely jelenleg s a mi egyesületi közgyűlésünkön javaslatba hozott tárgybeosztás szerint is épen a III és IV. osztályban tanítván s hazai történelmünknek különösen újabb korával szorosan összefüggvén, sok tekintetben pótolhatja az ezen osztályokból kihagyott magyar történelem tanítását, mely főleg magyar nemzeti szempontból legalább főbb vonalaiban a gymnáziumi oktatásnak már ezen a fokán is tárgyalandó. Különben is egy heti óra mellett nem lehetne szerintünk elérni azt a célt sem, melyet az állami terv általános utasításai 13. pontja végén kitűz, hogy t. i. „az erkölcsös élet útjainak méltatása és megvilágítása kellő figyelemben részesíttessék” s hogy ez által a tanuló ifjuság „minden műveltségnek igaz alapjaival rendszeres, összefüggő áttekintésben megismerkedhessék; annyival kevésbé érhetőnk célta mi, kiknek oda kell képezni növendékeinket, hogy „magokat az egyházi élet egész mezején alaposan tájékozni képesek legyenek, szívökben a vallás és egyház iránti hű szeretetet állandóan meghonosuljon, s erkölcsiségök és egész lelkületök reformált keresztény vallásunk életelvi szerint idomuljon.

A tananyag felosztásáról, egyesületi közgyűlésünk már nyilatkozván, itt szólni felesleges volna.

II. *Magyar nyelv és irodalom.* Erre nézve az óraszámot illetőleg úgy hisszük, teljesen elég a mi tiszta magyar ajku növendékeinknek az I. osztályban is 5 óra. A többi osztályokban pedig az állami tanterv óraszámát annyival inkább elfogadandó, mert mi a magyar nyelvi oktatásra eddigi gyakorlatunkhoz hiven, ezután is kiváló súlyt óhajtunk fektetni.

A tárgybeosztásra nézve két lényegesebb módosítást ajánlunk. Nevezetesen: 1. a III. és IV. osztály olvasmányai ál-

tal egyéb nyelvi és iránytani czélokön kívül, elkívánnók érni még azt a célt is, hogy az a hiány, melyet a magyar történelemnek ez osztályokból kihagyatása okoz, az olvasmányok tartalmi fejtegetése és felmondatása közben lehetőleg kipótoltsassék. Ugyanazért e két osztály számára oly olvasó könyvet ajánlunk, mely hazai jelesebb történetiróink és költőink műveiből összeállítva, történelmünk minden nevezetesebb korszakát és eseményét felölelje, s eleven és részletes előadással ugy csoportosítsa, hogy a tanuló a nemzeti élet és művelődési viszonyok fejlődéséről, történelmünk kimagasló alakjairól, ezek emlékezetre méltó nagy tetteiről és küzdelmeiről, szóval hazánk egész multjáról korához és egyéb tanulmányaihoz képest töle jogosan megvárható kellő ismeretet szerezzen s egyszersmind értelmi ereje is növekedjék, érzelmei nemesbüljenek s az ősök megható példáin honszeretetre lelkesüljön s szép tettekre hevülni megtanuljon. 2. Az irodalomtörténetre nagyobb súlyt kívánunk fektetni, mint a miniszteri új tanterv; s habár belenyugszunk is abba, hogy e protestáns szempontból is, de különösen magyar nemzeti tekintetből minél alaposabban és részletesebben felölelendő tárgy rendszeres áttekintését csak a VIII. osztályra szorítsuk: az egyes írásműfajok története tárgyalásánál s a vallástani közben előforduló nevezetesebb irodalmi művek ismertetésénél kiváló részt kívánunk juttatni az ide vonatkozó magyarázatoknak, s a rendszeres irodalomtörténet tüzetes tárgyalását nem Bessenyeitől, hanem a reformációtól kezdjük.

A szavalásról az állami tanterv csakis az első osztálynál szól. Mi mind a négy alsó osztály tananyagához hozzá kívánjuk toldani a koronként könyv nélkül betanulandó, s szív- és jellemképzésre alkalmas költői és prózai művek értelmes és szép előadását; a tulajdonképeni szavalás gyakorlását a felsőbb osztályokban az önképző körökre bízván.

Az írásbeli dolgozatokról nagyobb mértékben és határozottabban kívánunk gondoskodni, mint a miniszteri új tanterv, mely szerint pl. a VIII. osztályban már szó sincs rólok, holott kétségtelen, hogy az érettségi vizsgálaton a magyar fogalmazásnak kell leginkább az érettség fokmérőjéül szolgálni. Egyáltalában nem volna tehát helyes ennek gyakorlását épen a vizsgálatra előkészítő osztályban beszűntetni. Az V. VI. és VII. osztályra kiszabott dolgozatok számát is keveseljük. Ehez képest az alsó négy osztályra nézve az új tantervben kiszabott mennyiség mellett maradván, a felsőbbektől határozottan több dolgozatot kívánunk. Szerintünk az V. és VI. osztály havonként egy-egy házi és egy-egy iskolai, a VII. havonként egy-egy házi és időszakonként két-két iskolai, a VIII. havonként egy-egy házi és időszakonként egy-egy iskolai dolgozatot mindenestre tartozik készíteni. A feladatok választására, a dolgozatok egyéb kellékeire nézve részint az új tanterv intézkedéseit fogadjuk el, részint egyesületünk mult évi nyilatkozataira utalunk.

III. *Latin nyelv.* Az óraszámot illetőleg, osztályaink népességére s a különböző elemi képzést nyert növendékek nyelvtani ismereteinek hiányos voltára való tekintettel az I. osztály számára is 7 órát kívánunk, ellenben a VII. osztályra már 5 órát elegendőnek tartunk.

A tananyagra nézve következő megjegyzéseink vannak: 1. Bár nem tartjuk okvetlenül szükségesnek, hogy a III. és IV. osztály jelenlegi olvasmányai, Cornelius és Caesar helyett más olvasókönyv vétessék fel, sőt több tekintetből inkább e classicus művek megtartását óhajtjuk: mindazáltal nincs kifogásunk az ellen sem, hogy ezek nyomán a mondattani szabályok fokozatos ismertetését megkönnyítő, s az új tantervhez alkalmazott olvasó könyvek készíttessenek, sőt készek vagyunk ezek előállításáról gondoskodni, hanem addig fentebb említett, közhasználatban levő classicusaink mellett egész bátorsággal megmaradhatunk, s elérhetjük a célt ezekkel is. 2. A IV. osztályban az új tanterv egyéb kívánalmain felül az alaktan rendszeres átismétlését is megköveteljük. 3. Az V. osztály költői olvasmányait illetőleg az új tanterv intézkedését annyiban kívánjuk módosítani, hogy a

lyrai szemelvényeken kívül elbeszélő költői darabokat is olvassunk. Ehez képest azt hozzuk javaslatba, hogy a most használt olvasókönyv, mely elbeszélő részleteket bőven tartalmaz, néhány lyrai szemelvényével bővítettessék meg. 4. A VIII. osztály tananyagánál az új tanterv választást enged Ciceró bölcsészeti művei vagy Tacitus közt. Mi mind Tacitust mind Ciceró philosophiai műveit óhajtjuk némi kerek egészre képező részben olvastatni.

Megjegyezzük továbbá, hogy eddigi gyakorlatunkhoz képest minden osztályban folytatni kívánjuk az olvasott darabok szebb részleteinek könyvnelkülöztetését és felmondását is, habár az állami tanterv erről mit sem szól, s nagy súlyt fektetünk az írásbeli dolgozatokra, melyekből az alsó négy osztályban minden héten, a felső négyben minden két hétben készítettünk egyet, részint otthon, részint az iskolában.

Közlő:

Gergely Károly,
egyesületi jegyző.

(Vége köv.)

TÓTH MIHÁLY

hittanár életrajza.

Tóth Mihály hittanár született Debreczenben, 1807. szept. 15-én polgári rendű vallásos érzésű szüleitől Tóth Istvántól és Kovács Zsuzsánától. Tanulói pályáját Debreczen ősi tanintézetében futotta meg; a bölcsészeti, jogi és hittani folyamokat 1824—1830-ig végezte; 1830—31-ben a veteránus rhétorok köztanítója, a következő évben az 1-ső éves deákok lectora; félévig Késmárkon német nyelv tanulása végett időzött; 1833/4-ben félévig a debreczeni kollégiumban contrascriba. félévig szenior volt. Péczely József nagy hatása debreczeni tanár buzdítására lendületet vett a tanuló-ifjúság körében a magyar nemzeti irodalom művelése, Tóth Mihály mint végzett tanuló is ott munkált az irodalmi körben, Szikszay, Ónodi, Baksai s több társai mellett, s első irodalmi kísérlete, néhány költemény, a Péczely által szerkesztett debreczeni „Lant“-ban látott világot (1830—32.)

A protestáns előre törekvő elődök szép szokása szerint, a hazában szerzett tudományos ismereteket külföldi akadémiákon gyarapítandó, ő is utra kelt 1834-ben; Pozsonyban egy hóig időzött az országgyűlés akkori híresebb szónokainak hallgathatása végett; a téli felévet Bécsben a theologiai prot. fakultáson töltötte, hol magyar születésű egyik hittanárával Patay Jánossal ismeretségbe jött, sőt Meisner vegytani kísérletein is a műgyetemen több ízben megjelent.

Prágán, Drezdán és Lipcsén át 1835-ben Berlinbe ment, az egyetemen a hézeli bölcsészet tanáraitól *Hennig*, *Hothó*, *Michélet* és *Beneckétől* bölcsészeti tantárgyakat, *Tiwesentől* hittant, *Neaudertől* egyháztörténelmet, *Schwarz* udvari főpaptól gyakorlati lelkészetet hallgatott. Egy jeles honfi tagjával Székács Józseffel Berlinben kötött barátságot, együtt tanultak francziául, és jártak el az angol nyelv-mester (Máhn) óráira. A nyári tan félév végeztével körutat tett, Jénában Haléval, Halléban Wegscheider és Brettschneiderrel, Góthában Röhrrel személyesen találkozott, óhajtván szemtől-szembe látni azon kor irányzó nagy theologjait. Münchenen és Bécsen át hazájába visszatért, Budapestén állapodott meg félévig; ott tette le a lelkészi vizsgát Báthory Gábor superintendens személyes felhívására, a ki aztán ajánlta őt Bárány Pálhoz, kinek házában készítő elő vallásos oktatással a confirmációra a báró két fogadott leányát. Ez uri ház körében ismerkedett meg Toldy Ferenczcel, kivel neje után rokonságba is jött, és az akkori korona örrel idősb Szilassy Józseffel, ki a tisztantuli ref. egyházkerület és a losonczi ref. egyház buzgó főgondnoka vala. Ez utóbbi ajánlatára hivatott meg Losoncra egyik rendes lelkészül és tanáru s 1836. május 15-én tartotta beköszönő egyházi beszédét az ősi templomban. A loson-

czii akkori lyceumban hittanárként is működött, hetenkint hat órán előadván a héber nyelv elemeit, majd a jogtan-szék felállításával a prot. jogtanulók számára az egyháztörténelmet is. Az 1848-ki mozgalomban a harc szózata másfelé híván a tanulókat, első tanári pályája ekkor végződött.

A lelkes Losonczon a magyar irodalom terjesztése sőt művelése is rendkívülig felkaroltatván, a két Kubinyi men-vén lelkes példával elő, az ifjú lelkész is belevontatott a hazafias mozgalomba. Kubinyi Ferencz felhívására — kinek népszerű házában utazó írók és művészek fordultak meg — fordította le Marmier tanár francia író művét „*Észak-Amerika fölfedezve a X-ik században*.” — Kubinyi pedig bevezetést bocsájtván elébe, kiadta s megküldte a dán régész-társulatnak. A Kubinyi Ágoston, ág. hitv. nógrádi egyházmegyei felügyelő által indított magyar tudományos folyóiratban meg azon *értekezése* adatott ki, melyet az evang. lelkészértekezleten olvasott fel. A Török Pál és Székács József által 1842-ben alapított és szerkesztett elő „Protes-táns egyházi és iskolai lap“-nak is dolgozó társa volt, egyházi azgatásra vonatkozó cikkeket közölve abban.

Igy folytak háborítlan békében és kitartó munka közben hivatalos évei az 1849-ki napokig. A végzeteljes 1849-ik év második felében rá is elkövetkeztek a csapások láng-vihar közepett; aug. 7—10. napokon megrohanták a dúló orosz csapatok a magyarság egyik északi erős bástyá-ját Losonc városát, kiraboltak azt és porig égették vandalkorba illő kérlelhetlenséggel. Leégett a lelkészi emeletes lak is, benne a lelkész butora, ruhái, könyvtára. szóval 15 évi keresménye; a több századot látott agg templom füstös falai száraz vázként meredeztek az ég felé, orgona, szószék, menyezet és tető nélkül; oda lett a lyceum négy-szögű épülete, több ezer kötetet tevő könyvtára is el-hamvadott. Az orosz had elvonulta után a korább elmenekült lakosok visszaszállingóztak, köztük a bűba merült lelkész is két kis gyermekével, de már csak a füstölgő romokat láthatták viszont. Rommá lett az anyag, — de a szellem, mely képes életet fuvalni a kövekbe is, meg nem ölehetett.

Az egyház hittől lángoló főgondnoka kis teremi bir-tokos, Gyürki Pála koldusbotra jutandott lelkész és taná-rok fizetését a felépülő egyház nevében biztosította, évnegyedes illetményeiket saját pénzéből előlegezte, az értelmesebb egyházvénekből templom építető állandó bizottságot alakított. A szent célra bocsátott sorsjegyek hazaszerte elhelyezésében is tevékeny részt vett mind a két lelkész; a hazafias felbuzdulás fényesen nyilatko-zott, mert a jótékony sorsjáték 30—40 ezer forintot jö-vedelmezett. így a góthizlésre tervezett új templom fel-építéséhez foghattak. Az ország ideiglenes kormánya alatt nyilvános gyűlések nem tartathatván, félre vonultak sokan az egyházi ügytől s így még inkább súlyosodott a gond és eljárás azokra, kik az oltár mellett tartoznak állani jó és bal sorsban egyiránt, — a lelkészekre. — A istentisztelet a tanácsteremben tartatott templom nem létebeu. Eme nehéz napokon vesztette el segélyül mellette álló tisztársát (néhai Nagy Józsefet), a ki Debreczenbe hivatott lelkészül (1853), s el is ment nem bírván már az egykor fényes los-onczi gyülekezet két lelkészt tartani akkor, s így e téren is magára maradt: de még fájóbb s pótolhatlanabb lett ama másik veszteség, nejét Freyburg Emiliát, kit mivel lélek és mély vallásos kedély jellemzett, 1853. jan. 18 án hirtelen ragadta el a halál, miután vele boldog házasságban csak 9 évet tölthetett. A bánatos férj többé nem nősült meg.

A zord idők irodalmi tevékenységének új szárnyat ad-tak, megírta „*Losonc* a forradalom előtt, történeti földrajzi és statisztikai tekintetben, és Losonc az 1849-ki hadjárat-ban történt feldúlása után” című megható dolgozatát s a magasztosan felkarolt „*Losonczi Phönix*” című emlék-könyvben juttatta világ elé. Pesten, 1851-ben jelentek meg tőle „*Ünnepi és vasárnapi egyházi beszédek*” egykötetben, s ennek jövedelméből kezdett ismét könyvtárt szerezni. E beszédek a jobb időkben az irodalmi csint és választékos nyelvet is kereső fényes közönség elé dolgoztattak és mon-

dattak el általa nagy gonddal, s azon véletlennek köszönhető szerzőjük ezek megmaradását, hogy az agg templom bástya kerítésében szűk helyre rejtett vasajtós levéltárban voltak eltéve. az orosz dúlás alatt, így kerülhettek el az elhamvadást. Czelder Márton segéd lelkész társával s több jeles írók közreműködésével 1857-re „*Losonczy naptár*” adott ki, ennek rá eső jövedelméből Losonczról távozása emlékére 100 forintnyi iskolai alapítványt tett.

A hamvaiból phönixként emelkedő szép templom belseje annyira elkészült, hogy 1854 vége felé abba helyeztethetett át a közistentisztelet, de még tíz év kellett, míg külsője s a torony is teljesen felépülhetett s csak is 1864-ben szenteltetett az fel, mely ünnepélyen Tóth Mihály már csak mint meghívott vendég volt jelen kis családjával, mert 1857-ben a debreczeni kollégiumba hivatott meg a gyakorlati lelkész rendes tanáruul, visszatért szülő földére s a tanszéket 1857. október 8-án foglalta el. Azóta 22 éven át tanította a ker. erkölcsant, egyház szóoklattant, egyházszertartást, lelképásztori gondos, népszerű vallástaniat, kánonok ismeretét, gyakorlati bibliamagyarázatot; a tanév megnyitáskor és bezárultakor mint hitszónok szolgált; Melancthon és a helvét hitvallás 3 százados ünnepélyén emlékbeszédeket tartott, utóbbi a ref. egyháztanács ki is nyomatta; az imateremben szóokló hittanulók egyházi beszédeit s a templomokban katechizáló szinte hittanulók munkáit hétről-hétre átnézte és bírálta; viselte majd 20 éven át az énekkarra felügyelő tanári tisztelet; s legújabbán a hittanulók segélyegyletének létesítését nagy buzgósággal indítványozta és sikerítette.

Tankönyveket dolgozott. Debreczenben jelentek meg a) „*Egyház szóoklattan az egyházi beszéd rövid történelmeivel*” (1866. 2. kiadás 1878.); b) „*Egyházszertartástan alapvonalai tekintettel a magyar ref. egyházra*” (1873.); c) eredeti tanulmányának legbecsesb terménye „*a magyar prot. egyházszóoklat történelme a reformációtól a XVII. századig*.” (1864. 8. rétd. 175. l.) A 2-ik kötet a XVIII. és XIX. századi irányjelző hitszónokok rajzát vala feltüntetendő, haláláig gyűjté hozzá az adatokat, kívánatos, hogy a meglevő részletek napvilágot lássanak.

Még az 1878/9-ik tanév elején oly erősnek érzé magát és munka kedvét, hogy éveket ígért magának. azonban a tanév vége felé, pünkösöd előtt megrendült egészsége, úgy hogy a zárvizsgákat saját lakásán volt kénytelen hallgatóitól felvenni. Mégis, bizva és remélve az utolsó perczig, megkezdte a folyó tanévet, de novemberben leest lábáról, december elején kérelmezé ideiglenes helyettesítését, ott-hon még ekkor is végezte a beadott munkák bírálatát. A felüdülés, mit pedig mindig várt és remélt, nem következett be. Szenvedése, mit némán túrt és hordozott, fokozódott s 1879. december 28-án esteli 8 órakor, életének 73-ik évében befogá szemeit a halál angyala.

Két élő gyermeke maradt; István hites ügyvéd és Etelka, ifj. Csáthy Károly könyvárus neje, s négy unoka.

Közszolgálatban töltött 43 évet. Losonczon 21, Debreczenben 22 évet munkálkodván a szószék, tanszék és egyházi irodalom díszes mezején. Az egyház iránti igazi buzgó szeretet, a vallásosság virágainak ápolása, a tudomány iránti (igazi buzgó szeretet, a vallásosság virágainak ápolása, a tudomány iránti) tevékeny részvét, a magyar egyházszóoklat mult és jelen nagyobb alakjai iránti mély érdeklődés elvitáztatlan érdemeit képezik. Az „*Evangeliumi Prot. Lap*” dolgozó társa volt, lelki örömmel telt el az az által képviselt irány mozgása felett, hévvel szeretve azt, a józan mérséklet, józan haladás s az evangeliumi hit barátja volt. A jelesebb tanítványok közvetítése folytán legyen termővé és gyümölcsözővé az, a mi maradandót képviselt az ő jó akarat, tehetsége és szelleme.

Nyugodjál csendesen jó tisztárs! a szülőföld puha hantjai alatt a Krisztusba vetett hit szerinti feltámadásig, mely hitet kifejeztél akkor is, midőn utóljára szoritád meg beteg ágyadon kezemet, búcsúzóul mondván: „Ha itt alant

nem láthatnók meg többé egymást, meglátjuk a más világon.“*)

Debreczenben, 1879. december 29.

B. F.

Falusi levelek.

II.

Sokszor elgondolkozom kisebb egyházaink sorsa felett, szomorú sejtelmek tolaokodnak lelkem elé ha akár a multat, akár a jelent vizsgálom, mert itt és ott a nagy költő fájdalmas sóhaja jut eszembe: „pusztulunk, veszünk! . . . .“ Végegyházmegyéink vannak pedig e szomorú sorsnak kitéve, a beregi, ugocsai, nagybányai, érmelléki, bihari, — s talán ezek közül egy sincs a melyiknek történeteit lapozgatva ne találánk multjokban oly egyházakat, melyek a vallás és politika vértanusággal megrakott küzdelmei között virágoztak hajdan, — s ma már idegen nemzetiség, más vallásfelekezeti hívei tömörültek romjaikon össze. Csak saját egyházmegyémet tekintve tudok megnevezni 10—12 falut, melyekben még a mult század közepén virágozó egyházaink voltak, most — irmagul sem lehet találni bennök sem magyart, sem reformátust. De hát ezek emlékein kesergett már eleget magyar ref. egyházunk Kliója, a nélkül, hogy okultunk, vagy határozott rendszerrel, áldozattétellel annak megakadályozásán munkálkodtunk volna. Ha ma körültekintek vidékünkön, hét év alatt három anyaegyház lett leányosítva, s ha a fenállókat szemügyre veszem, legkevesebb hét van oly viszonyok között, hogy ha a jelenlegi lelkészek elhal, vagy eltávozik, többé fenn nem tarthatják magukat, leány egyházakká kell lenniök, s pár évtized mulva csak az egyházmegyei jegyzőkönyvek hasábjain marad fen emlékük. Magyarságunk közép osztályának nagy része pusztul, szegényedik, tönkre megy; a hajdani compossessorok, nemzetünk ereje, büszkesége, különösen e vidék oszlopai kidőltek, ivadékaik az örökség hátán kimentek, — korcs hazafiak, szűkkeblű tőzsérek, a keresztényesség elfogult ellenségei ülnek a birtokokban, szívják a nép anyagi életerejét. Valóban minél tovább gondolkodom egyházaink és a közbirtokosok sorsa között nemcsak hasonlatosságot, hanem bizonyos összefüggést, egymásra hatást is fedeztek fel. Állításom igazolására példákat hozok fel.

Amott látok egy alig 150 lélekből álló ref. egyházat, még pedig nem is idegen nemzetiséghez szomszédult fekvésben, — még ezelőtt tíz évvel anyaegyház volt, egyik hatalmas földes ura az egyházzal, nemzettel együtt érzett és munkálkodott, — majd szabadkőmivesi jól fel nem fogott eszméi megzavarták gondolkozását épen úgy mint munkásságát, rajongóvá lett, példája a népre hatott, vallásos közönységet látott, tanult; lelkésze szellemileg sokkal gyengébb volt, semmint ezen hatásokat ellensúlyozhatta volna, nem sokára meghalt, az egykor virágozó egyház leányosított, rajongó földesura vagyoniilag elpusztult, az addig kárhoytatott uton más kenyérkeresetre adta magát, s most a ref. nép csalódásokkal, hitetlenséggel, vallástalansággal szaturálva egy kis matériális tömeg, éltető szelleme nincs, egy

*) Egy folyóirat számára felkérés folytán önkézőleg feltett életrajzból merítette közlő az életmozzanatot. Ez önéletrajz-vázlat volt az elhunytak utolsó műve. (B. F.)

iszákos kóborló lévitával nyomorgatják egymást, vajjon egy évtized mulva mivé lesz?

Emitt áldott földön kisdéd egyház van, egykor boldog lakhely, — tekintélyes földesura egyházmegyei segédgondnok volt, e hivatal magasztos felfogásával és betöltésével; háza, szive nyitva volt mindenki előtt a nép tőle tanult jót, a lelkész nála nyert anyagi, erkölcsi, szellemi támogatást, dekidült az egyház és község védbástyája; gyenge ivadéka csakjó szívet örökölte, erős test és erős lélek nélkül; néhány évig még fenállott a régi viszony, de hasonlóképen szabadkőművesség, rosszul felfogott hazafini kötelesség, a politikai pártosság phyloxerái, kiélték az anyagi vagyont, megötrték, elpusztították a jobb sorsra érdemes szellemet; az elvesztegetett ősi lak zsidó tanyává változott, a lelkész itt is elhalt, helyét egy ifju lévitával töltötték be, kinek sem képessége, sem akarata nincs fontos hivatalának megfelelni; az élő munkás hit, vallásosság többé nem heviti a kebleket, a névtárba irt 186 lélek, csaknem öntudatlan gépies templomozás mutatja még, hogy ott reformátusok is vannak.

A harmadik esetenél legujabb idők másnemű szomorú viszonyai döntötték el az egyház sorsát. A gyászos emlékü 1873-at irták, volt az akkor 232, most már csak 168 lelket számláló egyháznak rozzant lelkész-laka, még rozzantabb fatemploma, éhező tanítója, pár ezer forint templomi töképenze a hiveknél kamaton; néhány ezer jó, néhány ezer porrá morzsolható rozsz téglája, és egy parancsolásra hatalmas, de áldozni késedelmes és szükkeblü compossessor főgondnoka. Elhatározták — rozsz nyelvek ugyan így mondják, hogy a főgondnok elhatározhatta — hogy templom építéshez fognak, a hivek fizessék be tartozásaikat, mert ha nem tesszik, be lesz rajtok erőhatalommal is véve. Az avult templomot elbontották, az erejüket felülhaladó ujnak terve papiron diszelgett, épület-anyagokat vettek, mesteremberekkel szerződtek, a templomi tőkét szigoruan hajtották befele, a szegény nép igavonó barmát, sőt némelyik kenyértermő szántóföldét volt kénytelen eladni, csakhogy tartozását kifizesse, jött a kolera, pusztított, minden háznál beteg, itt halott, amott kipusztult család, az egész kis egyházban megnegyedelt lélekszám, megdöbentőleg szomorú állapot volt, de azért a templom épült, épülnie kellett mert a főgondnok úgy akarta; elfogyott a pénz, volt hitel, templom, torony fénylő fedél alá jött, hirdeti a nép áldozatkésztségét, a főgondnok buzgó tevékenységét; el van vakitva a közvélemény?! Jaj, de miként áll az egyház belélete? Megritkult a kisdéd gyülekezet népessége, az élők vagyonának nagy része a torony fedelén csillog, belől a templom készületlen, nincs kiknek járni bele, a tanítóság beszűnttetett, a lelkésznek két évi fizetéshátráléka reményt nyújtott jövőben számára a kenyértelenségre, lemondott végleg hivataláról, element más életmódot keresni, aránylag meglehetősen nagy özszegek kölcsönzött pénz terhe is nyomja az egyház gyenge vállát. Külsőleg új templomhoz új lelkész kellett, inkább tanító ne legyen. Két évig nyomorgattak egy kitűnő ifju lelkészt, ki csekély apai örökségét is megélte az alatt a fényesnek ígérkező egyházban, ekkor más helyre hívták, örömmel ment, szabadult a nyomorból, szegénységbe; utána az egyház filiává tétetett, most már az új templomhoz elég lett egy lévita forma tanító is, felsőbb helyen három évre kérték ez állapot megerősítését, míg az egyház adósságát

a lelkészi fizetésből letörlesztik: azóta minden évben kérnek, nyernek államsegélyt; a három év idestova telik, az adósság fen van, — a nép szegényebb most, mint valaha: azért a templom áll, a torony fedele messzire hirdeti a főgondnoki erélyt, buzgóságot és áldozatkésztséget, de hogy mikor lesz ismét és milyen anyaegyházzá — nem tudom.

Hosszasabban irtam le ez utolsó pusztulást, mert közvetlen közlelő láttam ez egyház gyászos sorsát, de nem volt hatalmam megakadályozni, csak kesergem felette. Okuljanak e példákbl más kisdéd egyházak!

Most a pusztultakat rajzoltam, de fentebb jeleztem, hogy hét egyházunk van hasonló sorsnak kitéve, következő levelemben ezekről fogok írni, nem próféciát, hanem felmutatva azon jelenlegi állapotot, melyből biztosan lehet következtetni jövődjükre.

S—s.

KÜLFÖLD.

Lichtenberger tanár s dékánnak a párisi prot. theol. fakultás megnyitásakor tartott beszéde.

A „Protestáns Hetilap“ 48-ik számában. „A prot. theol. fakultás megnyitása Párisban“ cím alatt — s — s röviden ismerteti Ferry francia közoktatási miniszternek a nevezett fakultás megnyitásakor tartott beszédét. Szabad legyen nekem e cikkhez pótlólag a megnyitott fakultás dékánjának erőteljes és tetszéssel fogadott beszédéből — mi szintén ez alkalommal mondatott, — néhány tételt ismereteni.

Ferry miniszter után Lichtenberger tanár beszélt „a vallás helyzetéről a modern társadalomban,“ a mint következik.

A vallás — ugymond, — nem csak fennállhat, hanem fejlődhetik sőt virulhat a modern társadalomban, három feltétel alatt. Első: a vallásnak a politikai napi áramlattól (a forradalmaktól és reactiótól egyaránt) teljes függetlensége. A vallásnak e fensége és szabadsága mindenkitől tiszteletet követel. Második feltétel, hogy a vallás ismerje el a tudomány jogait az emberi gondolkodásnak minden terén. Minden előre tett lépés a tudomány terén a valódi keresztyénségnek apológiája. Harmadik feltétel, hogy a vallás vessen le pusztá pap ügyi jellemét, s laikus jellemet öltönsön magára. Az általános papságról szóló apostoli tan átérzése tevé a protestantizmust a laikusok vallásává. Első oltára e vallásnak egyesek szívében, második a családban, harmadik a polgári életben lön fölemelve. Az egyházak oltárainak nem megszüntetni, nem helyettesíteni, hanem építeni, erősíteni kell az oltárokat. Jézus Krisztus nem papi kollegiumot alapított, hanem apostolokat küldött a világba. Apostolok képeztessenek ez intézetben is: nem becsvágyó uralkodók, hanem szerény igénytelen áldozatkész szolgák, kik csak embertársaik üdvét munkálják; hű barátok, kik a megfáradtakkal és megterheltekkal a magával eltelt gőg ellen, Jézus Krisztussal a farizeusok ellen, Lutherrel és Kálvinnal a királyok császárok fejedelmek s országgyűlések ellen is szilárdul megálljanak. Ha az egyház e feltételeket nem teljesíti sőt szakadást idéz elő a vallás és a modern társadalom között, akkor nemcsak a vallás, hanem a modern társadalom is elveszett. Hogy a társadalom megtartassék, nem elég erre a kötelesség elvont fogalma gyöngye az arra, hogy győzelmesen küzdjön az emberi szenvedélyek ellen; a vallásban kell annak gyökereznie, hogy ennek forrásából merítsen erőt a társadalom védelmére. A vallás az, mely háttérbe állítva a világi érdekeket, egyesíti a sziveket s békét teremt a földön. Ne mondják, hogy hiszen ép' a vallás idézi elő a szakadásokat. E szakadások szülője nem a vallás, hanem a bőszen szenvedélyek, melyek a vallás színe alatt szedik áldozata-

ikat. Jézus Krisztus igaz evangyelioma mint testvéreket egyesít mindeneiket az egy menyei atya körül. Hogy azonban a valóság valódi haladást tegyen, az abszolút szenttelen tisztaság alakjában kell megjelenie. Itt azonban inkább az egyes egyénekre mint magára az egyházra lehet számítani. A valódi kegyesség egészen egyéni. Sokat nagyon sokat hagytunk eddig az egyházi testületekre, s ez hiba volt, melyért keserűen lakolunk. Az egyházi intézmények megrevesedtek, s össze fognak omlani. A személyes kegyességnek kell az evangyeliomot győzelemre segíteni. Ezt támogassa Isten segítségével theologiai fakultásunk a mi pratestáns „Prot. — Royal des — Camps-unk. Mi magunk nyomorultak s gyöngék vagyunk, Isten a mi erőnk. Övé legyen egyedül a tisztesség. Tegye iskolánkat valódi próféták s apostolok iskolájává.

Nagy Imre.

ugrai ref. lelkész.

A d a k o z á s

Nyiri Péter emlékére.

(Folytatás.)

Némethy Lajos debreczeni ref. lelkész 3 frt; Lukács Dániel heves-nagy-kunsági esperes 5 frt; Báthory István hosszú-pályii ref. lelkész 1 frt; Lénárd Istváé sz.-dobi ref. lelkész 2 frt; Soltra Alajos ráczkevei ref. lelkész 1 frt; Kun László m.-pályii ref. lelkész 2 frt; m.-pályii ref. egyház 1 frt; esztári ref. egyház 5 frt; Kovács Dániel esztári ref. lelkész 2 frt; Kamuti Sándor esztári gondnok 50 kr; Gyenge András henczidai ref. lelkész 5 frt.

RÖVID KÖZLEMÉNYEK.

Ujévi üdvözlések. A debreczeni ref. főiskolai tanárkarok e beállott ujév első napja reggelén először is testületileg jelentek meg üdvözölni főtiszteletű Révész Bálint püspök urat. A tanárkarok érzelmeit Liszka Nándor ez időben akadémiai igazgató tanár tolmácsolta nemes egyszerűséggel, teljes bensőséggel, melegséggel, a mint illet azon férfival szemben, kihez a tanárkarok és egyes tanárok soha sem a külső udvariasság külszillámokban ragyogó hideg nyilatkozatával, hanem a legbensőbb tisztelet, kegyelet, ragaszkodás, a legigazabb szeretet és hála érzelmeivel közelitének. A szeretett főpásztor maga is így fogadta és szokta fogadni a nála tisztelgő tanárok üdvözlőhangjait, azért a bensőség meleg hangján válaszolt az üdvözlő beszédre, köszönve a szives megemlékezést s a jövőre is ígérve, hogy a főiskola s azok tanárainak ügyét szívében hordozza s azokat melegen ápolja. — A tanárok szónoka patriarkhalisnak nevezte a tanárok viszonyát püspök urhoz, s nagyon találóan, mert Révész Bálint szeretettel kormányoz; nincs szüksége arra, hogy intézkedéseiben hatalmát mutogassa; s azért a szeretetért mindenki oly szívesen és örömmel engedelmeskedik s buzgólkodik. Azt hisszük, hogy a tanárok ezen üdvözlését, mely szerint hosszú, boldog életet kívántak a szeretett főpásztornak, e hazában sok ezer hálás és tisztelő szív viszhangozta. A fti püspök urtól az igazgatók Simoyfy Imre polgármester és Sági Sámuel collegiumi gondnok urnál tisztelegtek, kiknél hasonlóan meleg fogadtatásban részesültek s kik a tanárokat és a főiskolát jóakarattal biztositották.

Luther és a háziipar. Egy Nürnbergben tett tudományos felfedezés szerint Luther Márton volt az első, ki a háziipar fontosságát a nyilvánosság előtt hangsúlyozta s maga is foglalkozott vele, mint nemes időöltéssel. Az erre

vonatkozó iratokban Luther kimondta azt, hogy eljő az idő, midőn a világ figyelme a háziipar fontosságára irányul. — Luther maga esztergályozással foglalkozott. Egy eddig ismeretlen levélét közöljük, melyben esztergályos szereket rendel meg: „L. S. Mert nálunk egyéb okosat tenni nem lehet, én és Farkas barátom esztergályozunk. Itt küldünk nektek egy arany forintot, kérve, hogy vásároljatok pár fúrót és csavart, vannak ugyan szerszámaink de a ti jeles nürnbergi készítményeitekből akarunk néhányat birni. A mivel többre kerül, köszönettel utánküldjük. Ha a világ istenígéért nem táplál, két kezünkre szorulunk, Ez a levél a nürnbergi esztergályos ipartársulat levéltárában van.

Gergely Károly és Elek Lajos, mindketten a debreczeni ref. főgymnázium derék tanárai a tanárképzési alapvizsgálatot a kolozsvári egyetem tanárvizsgáló bizottsága előtt szép sikerrel letették. Szívvel üdvözöljük tisztelt barátainkat s a szakvizsgálat letételéhez hasonló szerencsét kívánunk, annak idejében.

Bonnaz Sándor csanádmezei róm. kath. püspök az újra épülő Szeged városában egy felsőbb leánynevelde állítását kilátásba helyezvén, a Szeged jövőjére nézve ezen oly nagy fontosságú intézet célba vett felállításáért köszönetet mondani s illetőleg azt kérelmezni a nevezett város részéről egy küldöttség járt a püspök urnál, ki a küldöttséget nemcsak szívélyesen fogadta, hanem azt is megígérte, hogy a felső leánynevelő intézet még az ő netalán bekövetkező halála esetére is fel fog állíttatni Szegeden. — Ezen intézet befogadására a püspök fényes palotát emel, melynek már is elkészült tervét a küldöttség megtekintette. A palota költségeire 200,000 frt van előirányozva. Hogy pedig ezen felső leánynevelő intézet vezetése szerzetes nőkre lesz bízva, kétségtelen. Hiszen ez természetes. De ki nem látja ebből is, hogy a róm. kath. papság a művelt országybeli leányok nevelésére mily nagy súlyt fektet. Bizonyára a mi püspökeink csak azért nem állítanak ily palotákat önköltségünkön, mert szegények. De a mit egyesek nem tehetnek, válllvetve megtehetnök sok ezren.

Megjelent s beküldetett az „Evangyeliomi Lelkészi Tár.“ Szerkeszti és kiadja Czelder Márton előbb hittérítő, jelenleg felsőbányai lelkész, Főmunkatársak: Lászy Adolf pestmezei ev. esperes, Gulyás Lajos nagybányai ref. lelkész. Első évfolyam. I. Füzet. Nagy-Bányán nyomtatott Molnár testvérek könyvnyomdájában. 1880. E füzetben következő a tartalom: — 1. Karácsonyi egyházi beszéd, Lukács 2. v. 10—11. v. felett. Czelder Mártontól. 2. Uj esztendei egyházi beszéd. Jelenések könyve. 5. v. 2. v. felett. Czelder Mártontól. 3. Közönséges egyházi beszéd. Lukács. 17. r. 10. v. felett. Medgyes Lajostól. 4. Farsangi egyházi beszéd I. Kor. 13. r. 13. v. felett. Láng Adolftól. 5. Közönséges egyházi beszéd péld. 26. r. 12. v. felett. Gulyás Lajostól. 6. Karácsonban „Az Ur asztalánál.“ Czelder Mártontól. Szerkesztő ígéri, hogy becses műveket közlend: Czékus István szup. Dobos János, Fördös Lajos, Révész Bálint, Sárkány Sámuel jeleseinktől. A „Lelkészi Tár“ előfizetési ára a „Figyelő“ előfizetőinek egész évre, tehát 12 füzetet 2 frt, másoknak 3 frt; a „Lelkészi Tár“-t, olvasóink pártoló figyelmébe ajánljuk.

Felhívás a következő című folyóirat pártolására: *Magyar pädagogiai szemle* tanügyi havi közlöny. — Szerkeszti Rill József, Budapesten. Ára évenként 2 frt 50 kr. (Minden füzet egy jeles tanító arcképével és életrajzával.

A papok szerzetesek és apácák száma Magyarországon. A legújabb évkönyv szerint Magyarországon van 7620 r. kath. pap és szerzetes s 3131 apácza: 2268 gkath. és gkeleti pap és szerzetes; 1999 református, 847 lutheránus, 496 unitarius és 735 zsidó pap.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: **Joo István.**

Főmunkatárs: **Toth Sámuel.**

Debreczen, 1880. nyomtatott Kutasi Imre gyorssajtóján.